
Objektumorientált tervezés: általánosítás

Példa

Feladat: Készítsünk egy programot, amelyben különböző geometriai alakzatokat hozhatunk létre (háromszög, négyzet, téglalap, szabályos hatszög), és lekérdezhetjük a területüket, illetve kerületüket.

- a négy alakzatot négy osztály segítségével ábrázoljuk (**Triangle**, **Square**, **Rectangle**, **Hexagon**)
- a háromszöget, négyzetet, hatszöget egy egész számmal (**_a**), a téglalapot két számmal (**_a**, **_b**) reprezentáljuk
- mindegyik osztálynak biztosítunk lekérdező műveleteket a területre (**area**) és a kerületre (**perimeter**)

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Példa

Tervezés:

Hexagon
- _a :int
+ Hexagon(int) + area() :double {query} + perimeter() :int {query}

Rectangle
- _a :int - _b :int
+ Rectangle(int, int) + area() :int {query} + perimeter() :int {query}

Triangle
- _a :int
+ Triangle(int) + area() :double {query} + perimeter() :int {query}

Square
- _a :int
+ Square(int) + area() :int {query} + perimeter() :int {query}

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Példa

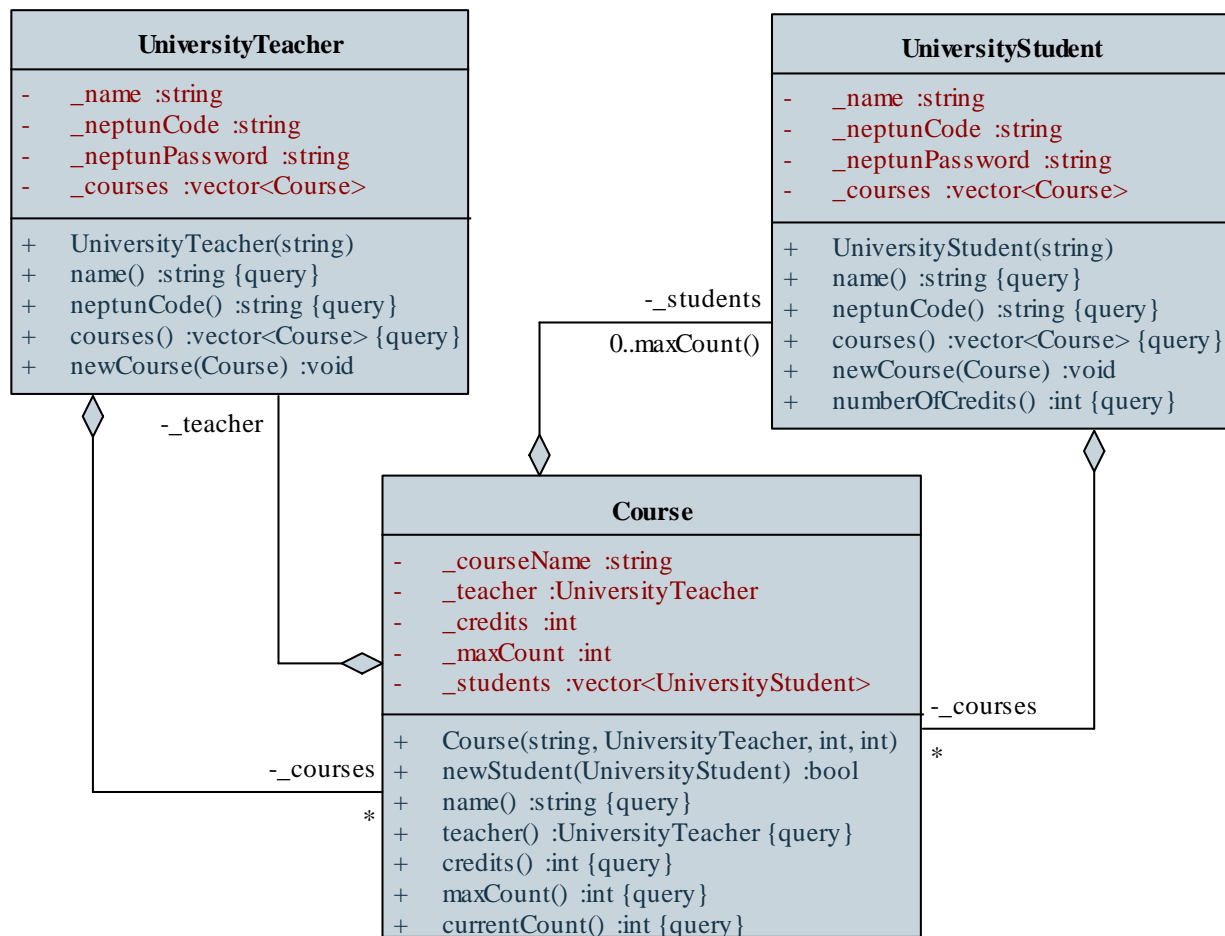
Feladat: Készítsünk egy programot, amelyben egyetemi oktatók, hallgatók és kurzusok adatait tudjuk tárolni.

- a hallgató (**UniversityStudent**) és az oktató (**UniversityTeacher**) rendelkezik névvel, Neptun kóddal és jelszóval, valamint kurzusokkal, a hallgató ezen felül kreditekkel
- a kurzus (**Course**) rendelkezik névvel, oktatóval, hallgatókkal, creditszámmal és maximális létszámmal
- a kurzus létrehozásakor megkapja az oktatót, amely szintén felveszi azt saját kurzusai közé, míg a hallgató felveheti a kurzust, amennyiben még van szabad hely (ekkor a kurzus megjelenik a hallgatónál, és a hallgató is a kurzusnál)

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Példa

Tervezés:

Objektumorientált tervezés: általánosítás

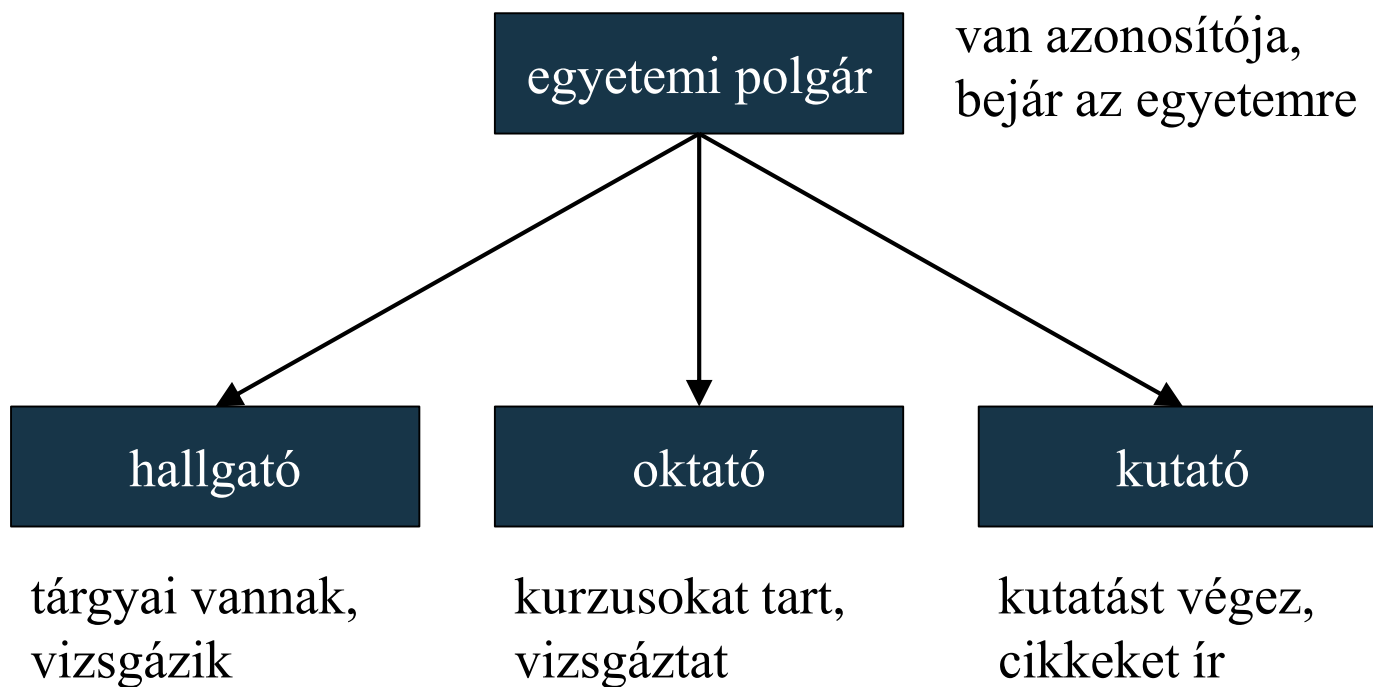
Kódismétlődés

- Az objektum-orientált programokban a különböző osztályok felépítése, viselkedése megegyezhet
 - ez *kódismétlődés*hez vezet, és rontja a kódminőséget
- Hasonlóan procedurális programozás esetén is előfordulhat kódismétlődés, amely alprogramok bevezetésével kiküszöbölhető
 - objektumorientált programok esetén a működés szorosan összekötött az adatokkal
 - így csak együttesen emelhetők ki, létrehozva ezzel egy új, *általánosabb* osztályt, amelyet össze kell kapcsolnunk a jelenlegi, *speciálisabb* osztállyal

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Általánosabb és speciálisabb osztályok

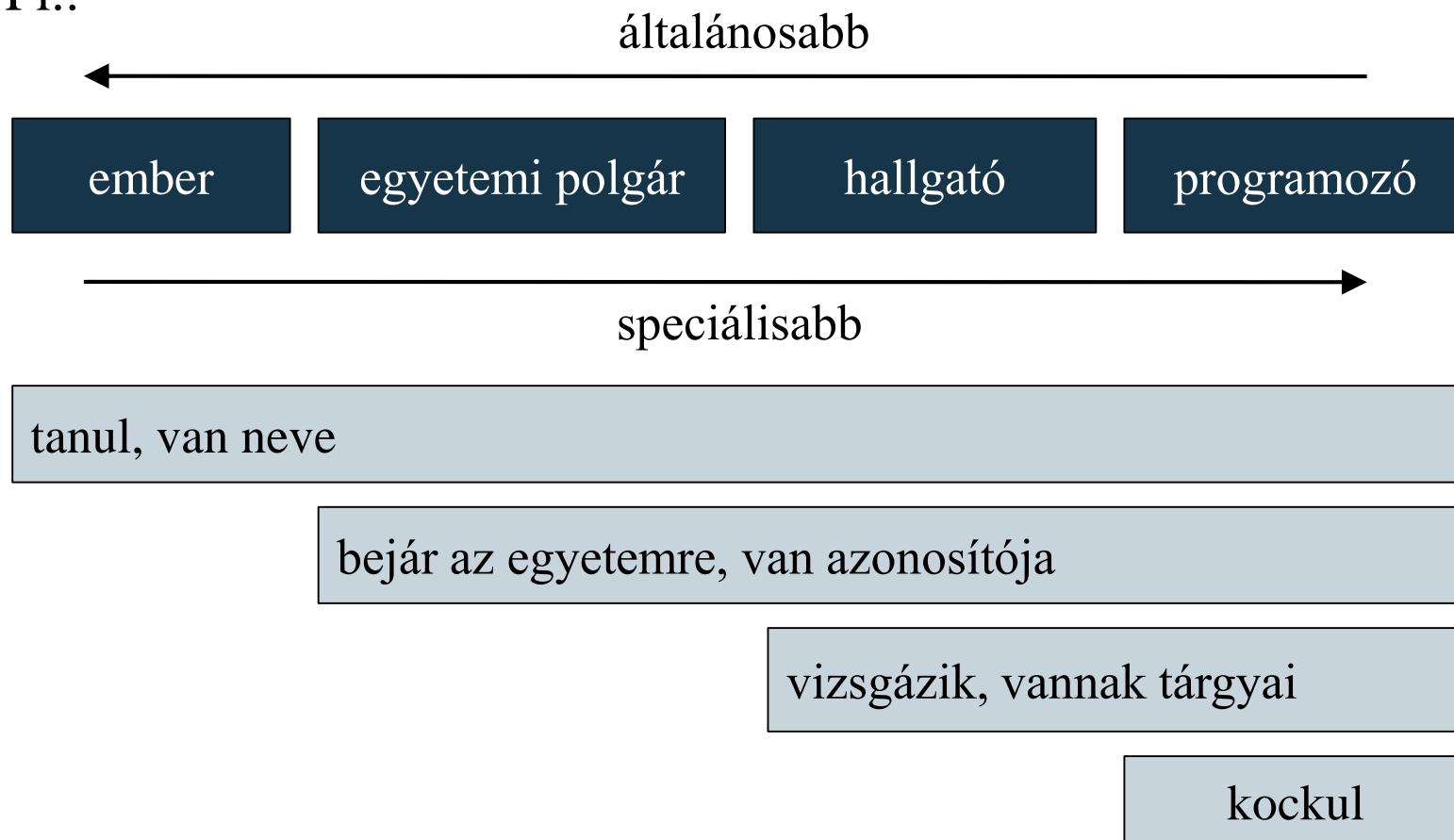
- Pl.:

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Általánosabb és speciálisabb osztályok

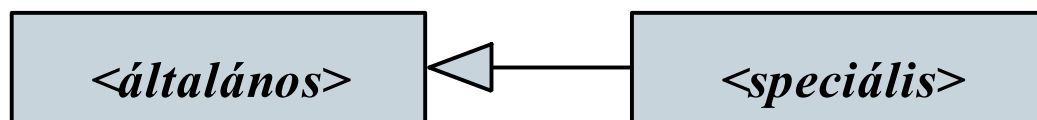
- Pl.:

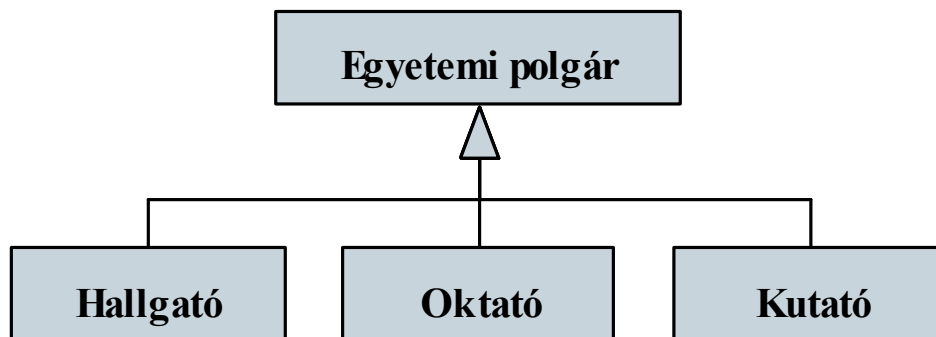
Objektumorientált tervezés: általánosítás

Általánosítás

- Az általánosabb, illetve speciálisabb osztályok között fennálló kapcsolatot nevezzük *általánosításnak* (*generalization*)

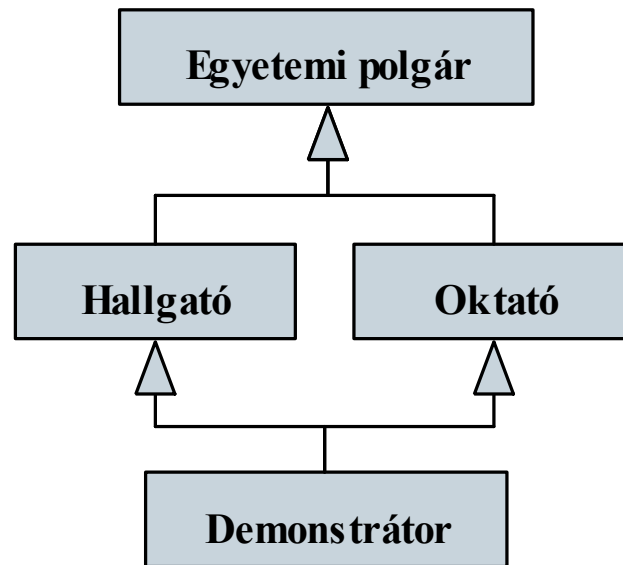
- a speciális átveszi az általános összes jellemzőjét (tagok, kapcsolatok), amelyeket tetszőlegesen kibővíthet, vagy újrafogalmazhat
- az ellentétes irányú relációt nevezzük *specializációnak* (*specialization*)

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Általánosítás és specializáció

- Az általános osztályt *ősnek* (*base*, *superclass*), a speciális osztályt *leszármazottnak* (*descendant*, *subclass*) nevezzük
 - ha csak egy szint a különbség, akkor *szülőnek* (*parent*), illetve *gyereknek* (*child*) nevezzük
 - egy osztálynak lehet több szülője, ekkor többszörös általánosításról beszélünk
 - nem lehet reflexív, vagy ciklikus
 - nincs multiplicitása, elnevezése, szerepei

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Öröklődés

- Az általánosítást a programozási nyelvekben az *öröklődés* (*inheritance*) technikájával valósítjuk meg, amely lehet
 - *specifikációs*: csak az általános absztrakt jellemezőit (interfészt) veszi át a speciális
 - *implementációs*: az osztály absztrakt és konkrét jellemzőit (interfészt és implementációját) veszi át a speciális
- Öröklődés C++ nyelven:

```
class <osztálynév> : <láthatóság> <ősosztály> {  
    <kiegészítések>  
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Öröklődés

- Pl.:

```
class SuperClass // általános osztály
{
public:
    int value; // mező
    SuperClass() { value = 1; } // konstruktor
    void setValue(int v) { value = v; }
    int getValue() { return value; } // metódusok
};
```

```
SuperClass super; // osztály példányosítása
cout << super.value; // 1
super.setValue(5);
cout << super.value; // 5
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Öröklődés

- Pl.:

```
class SubClass : public SuperClass
    // speciális osztály, amely megkapja a value,
    // setValue(int), getValue() tagokat
{
public:
    int otherValue;
    SubClass() {
        value = 2; // használhatjuk az örökölt mezőt
        otherValue = 3;
    }
    void setOtherValue(int v) { otherValue = v; }
    int getOtherValue() { return otherValue; }
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Öröklődés

- Pl.:

```
SubClass sub; // leszármazott példányosítása
```

```
// elérhetjük az örökölt tagokat:
```

```
cout << sub.value; // 2
```

```
sub.setValue(5);
```

```
cout << sub.value; // 5
```

```
// elérhetjük az új tagokat:
```

```
cout << sub.otherValue; // 3
```

```
sub.setOtherValue(4);
```

```
cout << sub.getOtherValue(); // 4
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

A láthatóság szerepe

- A tagok láthatósága az öröklődés során is szerepet játszik
 - a látható (*public*) tagok elérhetőek lesznek a leszármazottban, a rejtett (*private*) tagok azonban közvetlenül nem
 - ugyanakkor a rejtett tagok is öröklődnek, és közvetetten (örökölt látható műveleteken keresztül) elérhetőek
 - sokszor hasznos, ha a leszármazott osztály közvetlenül elérheti a rejtett tartalmat, ezért használhatunk egy harmadik, védett (*protected*) láthatóságot
 - az osztályban és leszármazottaiban látható, kívül nem
 - az osztálydiagramban # jelöli

Objektumorientált tervezés: általánosítás

A láthatóság szerepe

- Pl.:

```
class SuperClass {  
private:  
    int value; // rejtett mező  
public:  
    SuperClass() { value = 1; }  
    void setValue(int v) { value = v; }  
    int getValue() { return value; }  
};
```

```
SuperClass super;  
cout << super.getValue(); // 1  
super.setValue(5);  
cout << super.getValue(); // 5
```


Objektumorientált tervezés: általánosítás

A láthatóság szerepe

- Pl.:

```
class SubClass : public SuperClass {  
    // a value már nem látszódik, de öröklődik  
private:  
    int otherValue;  
public:  
    SubClass() {  
        setValue(2);  
        // nem látja a value mezőt, de  
        // közvetetten használhatja  
        otherValue = 3;  
    }  
    ...  
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

A láthatóság szerepe

- Pl.:

```
SubClass sub; // leszármazott példányosítása
```

```
// elérhetjük az örökölt tagokat:
```

```
cout << sub.getValue(); // 2
```

```
sub.setValue(5);
```

```
cout << sub.getValue(); // 5
```

```
// elérhetjük az új tagokat:
```

```
cout << sub.getOtherValue(); // 3
```

```
sub.setOtherValue(4);
```

```
cout << sub.getOtherValue(); // 4
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

A láthatóság szerepe

- Pl.:

```
class SuperClass {  
protected:  
    int value; // védett mező  
public:  
    SuperClass() { value = 1; }  
    void setValue(int v) { value = v; }  
    int getValue() { return value; }  
};
```

```
SuperClass sup;  
cout << sup.getValue(); // 1  
sup.setValue(5);  
cout << sup.getValue(); // 5
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

A láthatóság szerepe

- Pl.:

```
class SubClass : public SuperClass {  
    // minden elérhető lesz az ősből  
private:  
    int otherValue;  
public:  
    SubClass() {  
        value = 2; // használhatjuk az örökölt mezőt  
        otherValue = 3;  
    }  
    ...  
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Öröklődés

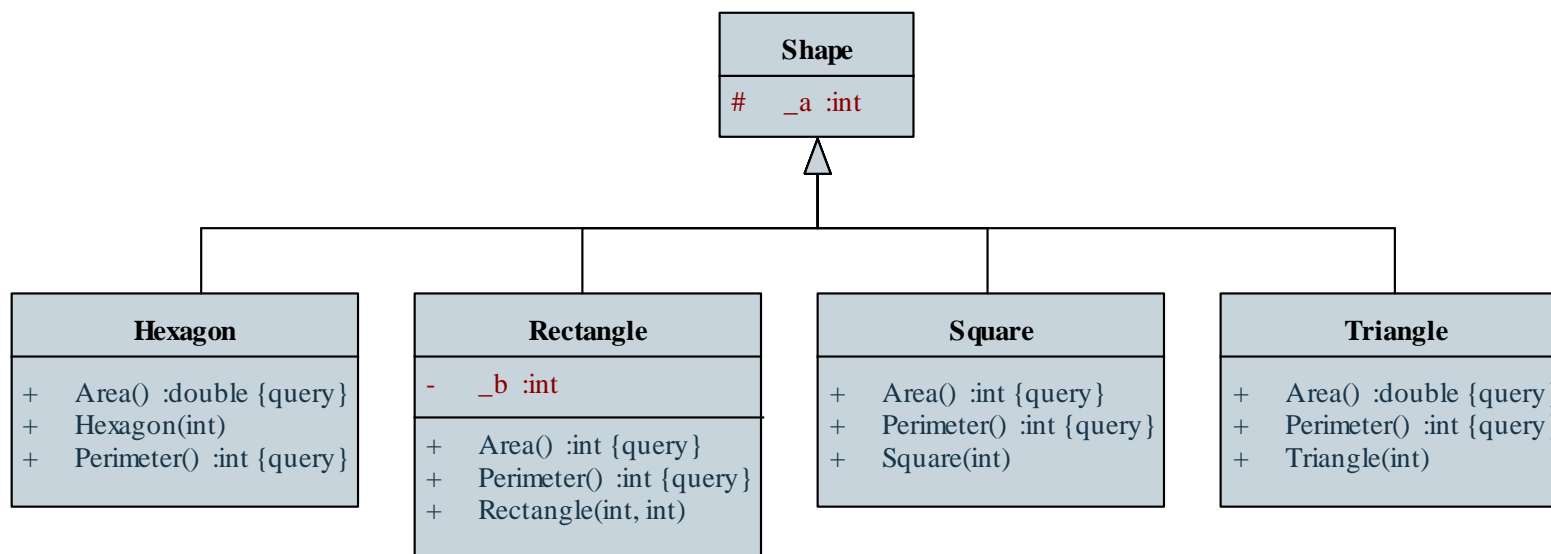
Feladat: Készítsünk egy programot, amelyben különböző geometriai alakzatokat hozhatunk létre (háromszög, négyzet, téglalap, szabályos hatszög), és lekérdezhetjük a területüket, illetve kerületüket.

- javítsunk a korábbi megoldáson öröklődés segítségével
- kiemelünk egy általános alakzat osztályt (**Shape**), amelybe helyezzük a közös adatot (**_a**), ennek védett (**protected**) láthatóságot adunk
- a többi osztályban csak az öröklődést jelezzük, a működés nem változik (továbbra is a konstruktorok állítják be **_a** értékét)

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Öröklődés

Tervezés:

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Öröklődés

Megvalósítás:

```
class Shape {
    protected:
        int _a;
};

class Rectangle : public Shape {
    private:
        int _b;
    public:
        Rectangle(int a, int b) { _a = a; _b = b; }
        ...
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Metódusok viselkedése

- Öröklődés során lehetőségünk van a viselkedés újrafogalmazására
 - a leszármazottban az ősével megegyező szintaktikájú metódusok vagy *elrejtik*, vagy *felüldefiniálják* az örökölt metódusokat
 - a leszármazott példányosításakor az ott definiált viselkedés érvényesül
- Öröklődés során a leszármazott osztály példányosításakor az ő is példányosodik
 - a konstruktor is öröklődik, és meghívódik a leszármazott példányosításakor (implicit, vagy explicit)
 - a destruktor is öröklődik, és automatikusan meghívódik a leszármazott megsemmisítésekor

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Metódusok viselkedése

- Pl.:

```
class SuperClass {  
    ...  
    int getDefaultValue() { return 1; }  
    int computeDoubleDefault()  
    {  
        return 2 * getDefaultValue();  
        // felhasználjuk a másik metódust  
    }  
};
```

```
Superclass super;  
cout << sub.computeDoubleDefault(); // kiírja: 2
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Metódusok viselkedése

```
class SubClass : public SuperClass {  
    ...  
    int getDefaultValue() { return 2; }  
    // elrejtő metódus  
};
```

```
SubClass sub;
```

```
cout << sub.computeDoubleDefault();  
    // kiírja: 4, mivel getDefaultValue() == 2
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Metódusok viselkedése

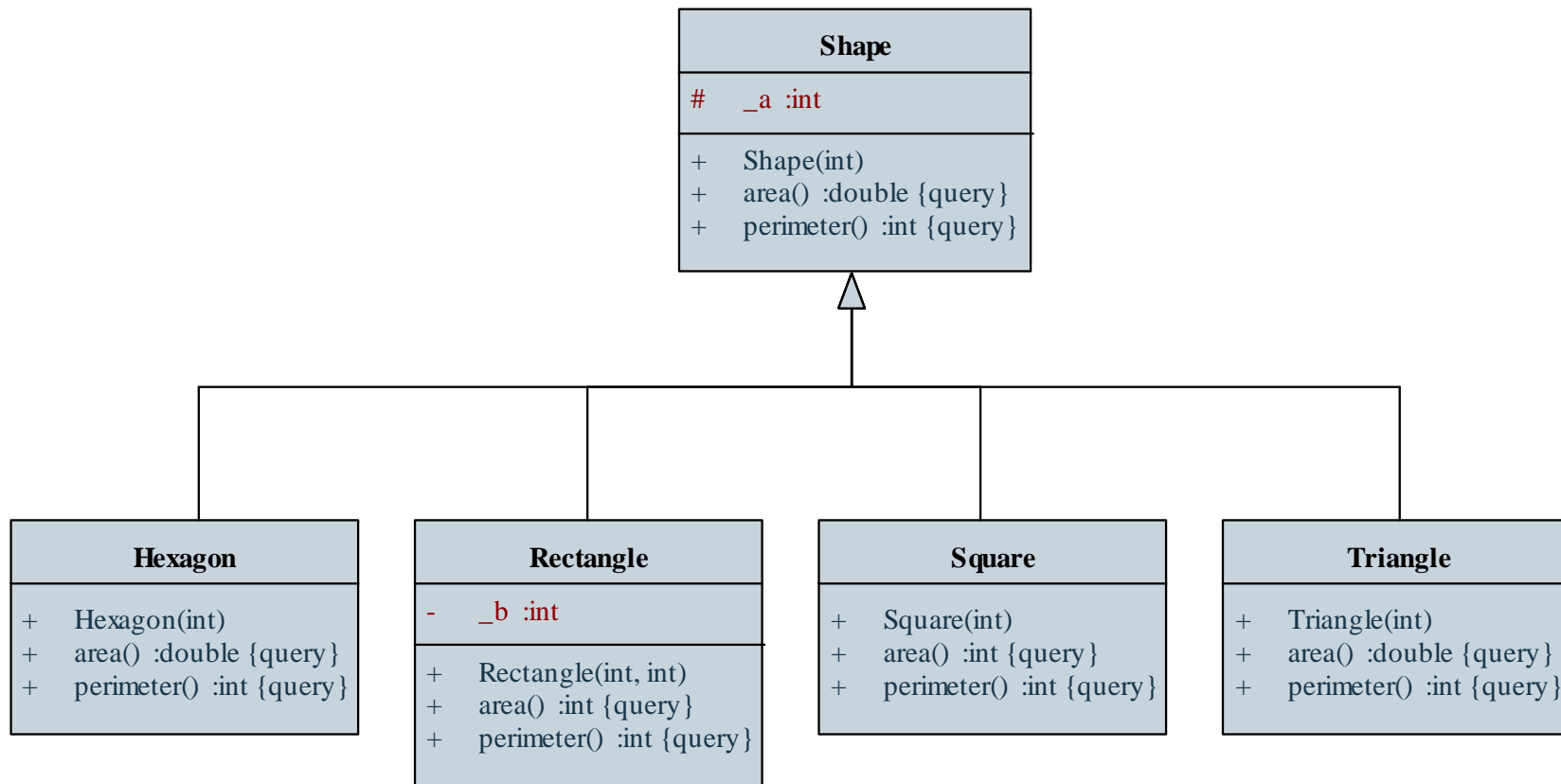
Feladat: Készítsünk egy programot, amelyben különböző geometriai alakzatokat hozhatunk létre (háromszög, négyzet, téglalap, szabályos hatszög), és lekérdezhetjük a területüket, illetve kerületüket.

- az ősben létrehozzuk a terület (**area**), illetve kerület (**perimeter**) lekérdezés metódusait, amelyeket felüldefiniálunk a leszármazottakban, így jobban kifejezzük, hogy minden alakzat rendelkezik ilyen művelettel
- bővíthetjük az ős konstruktorának feladatkörét a közös adat (**_a**) inicializálásával, így minden osztály a saját mezőinek inicializálását végzi

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Metódusok viselkedése

Tervezés:

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Metódusok viselkedése

Megvalósítás:

```
class Shape {  
    protected:  
        int _a;  
    public:  
        Shape(int a) { _a = a; }  
        double area() const { return 0; }  
        double perimeter() const { return 0; }  
        // alapértelmezett viselkedés, ami  
        // öröklődik  
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Metódusok viselkedése

Megvalósítás:

```
class Rectangle : public Shape {  
    private:  
        int _b;  
    public:  
        Rectangle(int a, int b) : Shape(a) {  
            _b = b;  
        }  
        double area() const { return _a * _b; }  
        double perimeter() const {  
            return 2 * (_a + _b);  
        }  
        // elrejtő viselkedés  
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Polimorfizmus

- Mivel a leszármazott példányosításakor egyúttal az ősből is létrehozunk egy példányt, a keletkezett objektum példánya lesz mindkét típusnak
 - a leszármazott objektum bárhova behelyettesíthető lesz, ahol az ős egy példányát használjuk
- Ezt a jelenséget (*altípusos*) *polimorfizmusnak* (*polymorphism*, *subtyping*), vagy *többalakúságnak* nevezzük
 - pl. a **SubClass** **sub**; utasítással egyúttal a **SuperClass** példányát is elkészítjük
 - öröklődés nélkül is fennállhat dinamikus típusrendszerű programozási nyelvekben (ez a *strukturális polimorfizmus*)

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Polimorfizmus

- A programozási nyelvek az objektumokat általában dinamikusan kezelik (referencián, vagy mutatón keresztül)
 - pl.:

```
SuperClass* super = new SuperClass();  
cout << super->getValue(); // 1
```
- A polimorfizmus lehetővé teszi, hogy a dinamikusan létrehozott objektumra hivatkozzunk az őssztály segítségével
 - pl.:

```
SuperClass* super = new SubClass();  
    // a mutató az őssztályé, de ténylegesen  
    // a leszármazott objektummal dolgozunk  
cout << super->getValue(); // 2
```


Objektumorientált tervezés: általánosítás

Polimorfizmus

- A dinamikusan létrehozott objektumot így két típussal rendelkeznek:
 - a hivatkozás osztálya az objektum *statikus típusa*, ezt értelmezi a fordítóprogram, ennek megfelelő tagokat hívhatunk meg
 - a példányosított osztály a változó *dinamikus típusa*, futás közben az annak megfelelő viselkedést végzi

• Pl.:

```
SuperClass* super1 = new SubClass();  
    // super1 statikus típusa SuperClass,  
    // dinamikus típusa SubClass
```

```
SuperClass* super2 = new SuperClass();  
    // itt egyeznek a típusok
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Polimorfizmus

- A dinamikus típus futás közben változtatható, mivel az ős típusú hivatkozásra tetszőleges leszármazott példányosítható
 - pl.:

```
SuperClass* super = new SuperClass();  
cout << super->getValue(); // 1  
delete super;  
super = new SubClass();  
cout << super->getValue(); // 2
```
 - ugyanakkor a statikus típusra korlátozott az elérhető tagok köre,
pl.:

```
cout << super->getOtherValue();  
    // fordítási hiba, a statikus típusnak nincs  
    // getOtherValue() művelete
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Polimorfizmus

- A polimorfizmus azt is lehetővé teszi, hogy egy gyűjteményben különböző típusú elemeket tároljunk
 - a gyűjtemény elemtípusa az ős hivatkozása lesz, és az elemek dinamikus típusát tetszőlegesen váltogathatjuk

Pl.:

```
SuperClass* array[3];  
array[0] = new SuperClass();  
array[1] = new SubClass();  
array[2] = new SubClass();
```

```
for (int i = 0; i < 3; i++)  
    cout << array[i]->getValue(); // 1 2 2
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Dinamikus kötés

- Dinamikus példányosítást használva a program a dinamikus típusnak megfelelő viselkedést rendeli hozzá az objektumhoz futási idő alatt, ezt *dinamikus kötésnek* (*dynamic binding*) nevezzük
 - amennyiben *felüldefiniálunk* (*override*) egy műveletet, a dinamikus típusnak megfelelő végrehajtás fog lefutni
 - ehhez azonban a műveletnek engedélyeznie kell a felüldefiniálást, ekkor beszélünk *virtuális* (*virtual*) műveletről
 - a nem virtuális műveletek a *lezárt*, vagy *véglegesített* (*sealed*) műveletek, ezeket csak elrejtteni lehet, és ekkor a statikus típus szerint fog végrehajtódni a művelet

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Dinamikus kötés

- Pl.:

```
class SuperClass {
protected:
    int value;
public:
    SuperClass() { value = 1; }
    void setValue(int v) { value = v; }

    virtual void getValue() { return value; }
    // virtuális metódus
    void getDefaultValue() { return 1; }
    // véglegesített metódus
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Dinamikus kötés

```
class SubClass : public SuperClass {  
    ...  
    void getValue() { return otherValue; }  
        // felüldefináló metódus  
    void getDefaultValue() { return 2; }  
        // elrejtő metódus  
};  
  
...  
SuperClass *sup = new SuperClass();  
cout << sup->getValue(); // 1  
cout << sup->getDefaultValue(); // 1  
sup = new SubClass();  
cout << sup->getValue(); // 3  
cout << sup->getDefaultValue(); // 1
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Dinamikus kötés

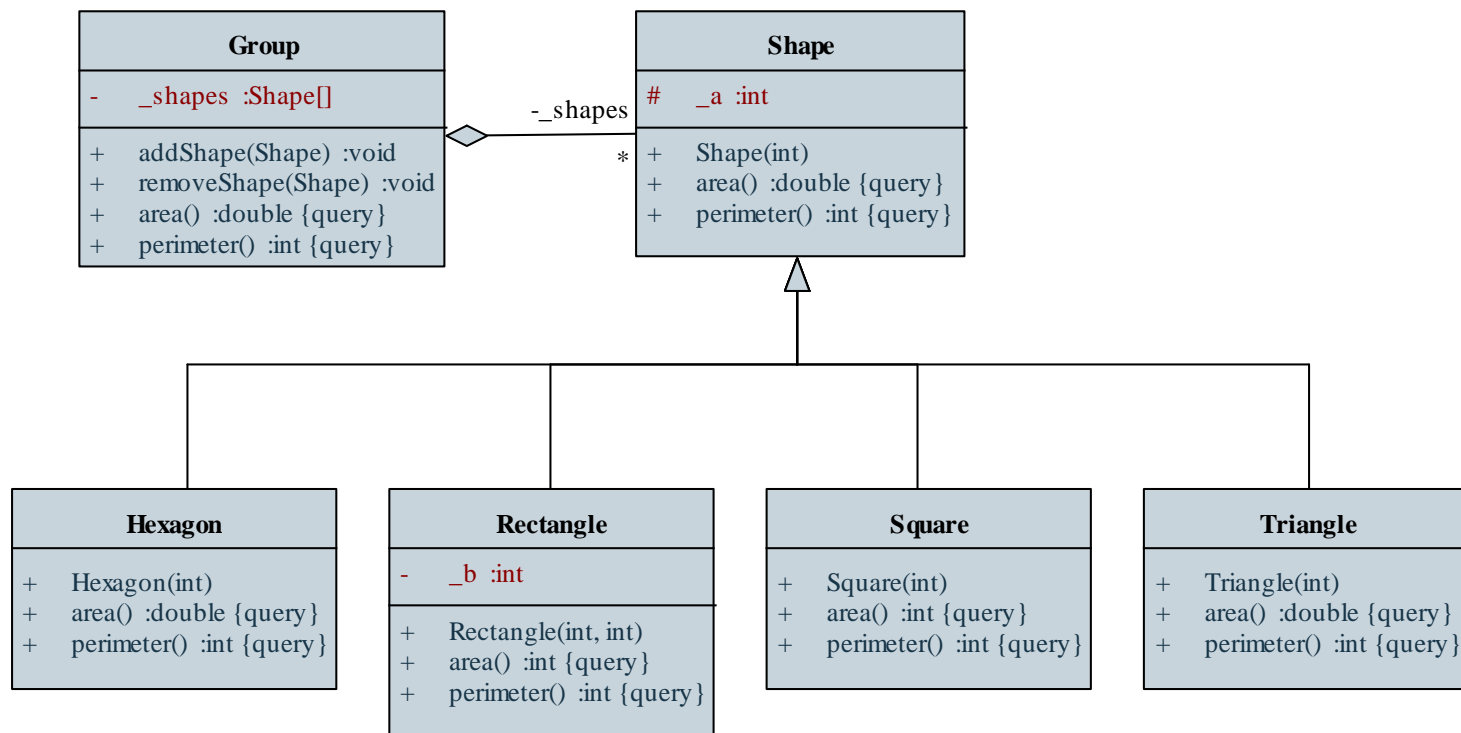
Feladat: Készítsünk egy programot, amelyben különböző geometriai alakzatokat hozhatunk létre (háromszög, négyzet, téglalap, szabályos hatszög), és lekérdezhetjük a területüket, illetve kerületüket. Az alakzatokat csoportosíthatjuk is.

- az ősből a terület (**area**), illetve kerület (**perimeter**) lekérdezés metódusait virtuálissá változtatjuk, így már felüldefiniáljuk őket a leszármazottban
- létrehozuk az alakzatok csoportját (**Group**), amelybe behelyezzük az alakzatok gyűjteményét
- lekérdezhetjük a csoportba lévő elemek összterületét és összkerületét

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Dinamikus kötés

Tervezés:

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Dinamikus kötés

Megvalósítás:

```
class Shape {  
    protected:  
        int _a;  
    public:  
        Shape(int a) { _a = a; }  
        virtual double area() const { return 0; }  
        virtual double perimeter() const {  
            return 0;  
        }  
        // alapértelmezett viselkedés, ami  
        // öröklődik, de felüldefiniálható  
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Dinamikus kötés

Megvalósítás:

```
class Group {
    private:
        vector<Shape*> _shapes;
    public:
        ...
        double area() const {
            double sum = 0;
            for (int i = 0; i < _shapes.size(); i++)
                sum += _shapes[i]->area();
            // a megfelelő metódus fut le
            return sum;
        }
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Absztrakt osztályok

- Amennyiben egy ősosztály olyan általános viselkedéssel rendelkezik, amelyet konkrétan nem tudunk alkalmazni, vagy általánosságban nem tudunk jól definiálni, akkor megtilthatjuk az osztály példányosítását
- A nem példányosítható osztályt *absztrakt osztálynak* (*abstract class*) nevezzük
 - csak statikus típusként szerepelhetnek
 - absztrakt osztályban létrehozható olyan művelet, amelynek nincs megvalósítása, csak szintaxisa, ezek az *absztrakt*, vagy *tisztán virtuális* műveletek
 - a leszármazottak *megvalósítják* (*realize*) az absztrakt műveletet (vagy szintén absztrakt osztályok lesznek)

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Absztrakt osztályok

- absztrakt osztály létrehozható a konstruktor elrejtésével, vagy absztrakt művelet definiálásával
 - a diagramban dőlt betűvel jelöljük őket
- Pl.:
- ```
class SuperClass { // absztrakt osztály
 ...
 virtual void getValue() =0; // absztrakt metódus
};
```

```
SuperClass *super = new SubClass();
cout << super.getValue(); // 3
super = new SuperClass(); // fordítási hiba
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Absztrakt osztályok

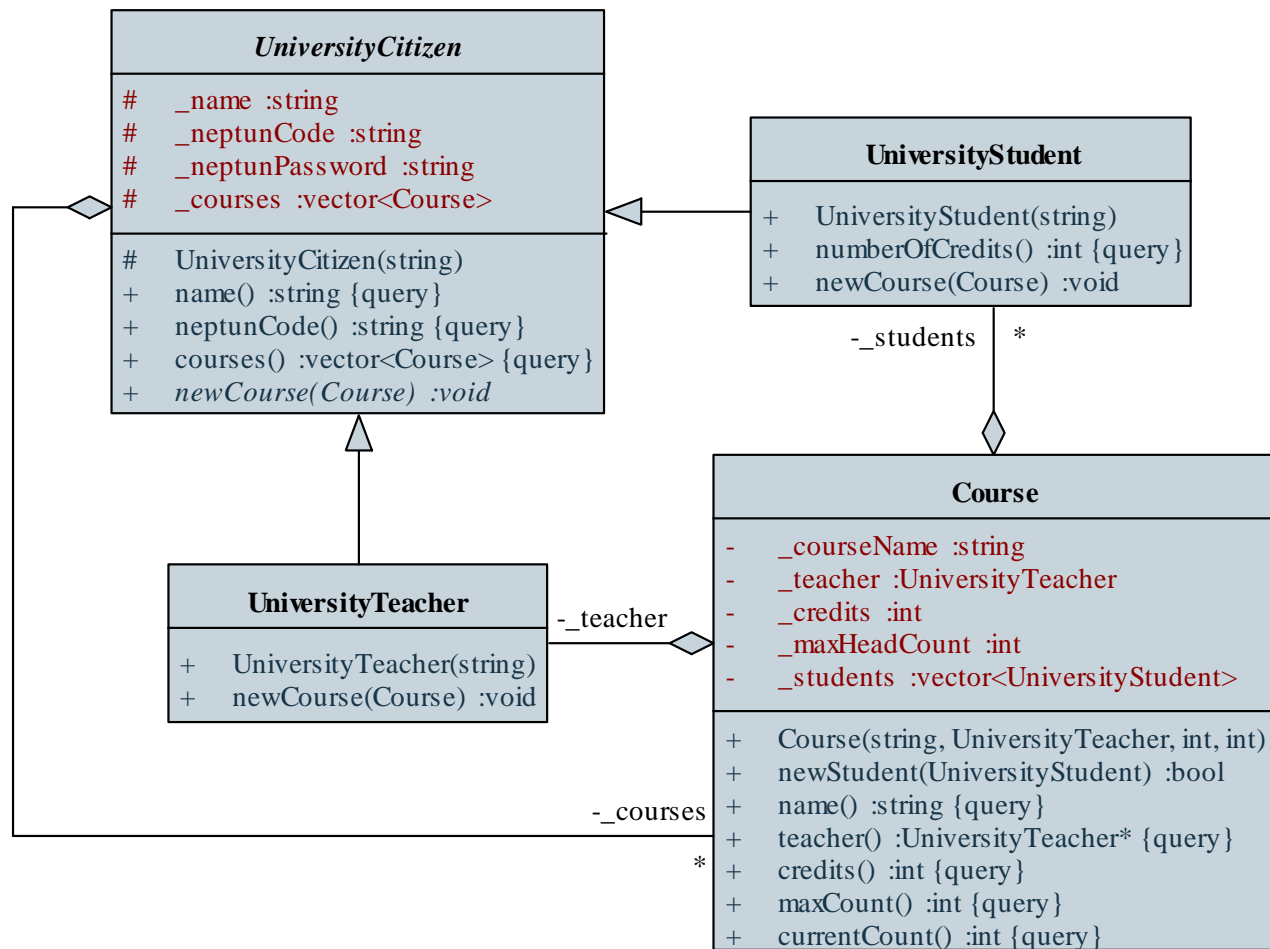
Feladat: Készítsünk egy programot, amelyben egyetemi oktatók, hallgatók és kurzusok adatait tudjuk tárolni.

- a hallgató (**UniversityStudent**) és az oktató (**UniversityTeacher**) közös tagjait kiemeljük az egyetemi polgár (**UniversityCitizen**) absztrakt őssztályba
- a leszármazottak definiálják a **newCourse(...)** műveletet külön-külön, ezért az ősből tisztán absztrakt lesz, továbbá a hallgatónál megjelenik a kreditek lekérdezése (**numberOfCredits()**)
- a változtatás a kurzus (**Course**) osztályra nincs hatással

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Absztrakt osztályok

Tervezés:

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Absztrakt osztályok

Megvalósítás:

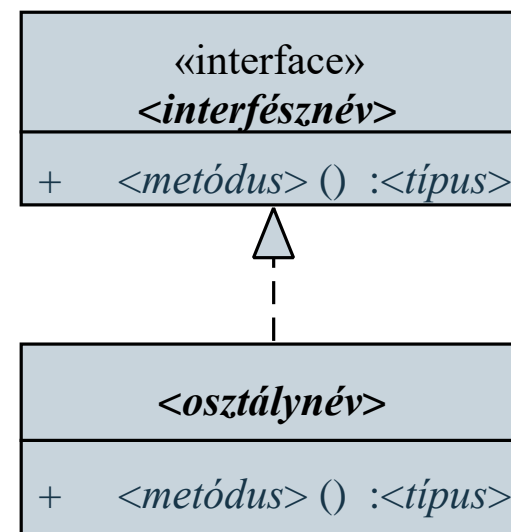
```
class UniversityCitizen { // absztrakt osztály
 public:
 virtual void newCourse(Course& course) = 0;
 // absztrakt művelet
 ...
};

class UniversityStudent : public UniversityCitizen
{
 public:
 void newCourse(const Course& course) { ... }
 ...
};
```

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Interfészek

- Amennyiben csak a felületét akarjuk az osztályoknak definiálni, lehetőségünk van *interfészek* (*interface*) létrehozására
  - egy olyan absztrakt osztályt, amely csak publikus absztrakt műveletekből áll
  - célja a különböző feladatkörök elválasztása, a többszörös öröklődés megkönnyítése
  - a diagramban az **<<interface>>** csoportot használjuk, és elhagyjuk a dőlt betűket
- Amennyiben interfészt specializálunk osztályba, azzal *megvalósítjuk* (*realize, implement*) az interfészt

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Interfészek

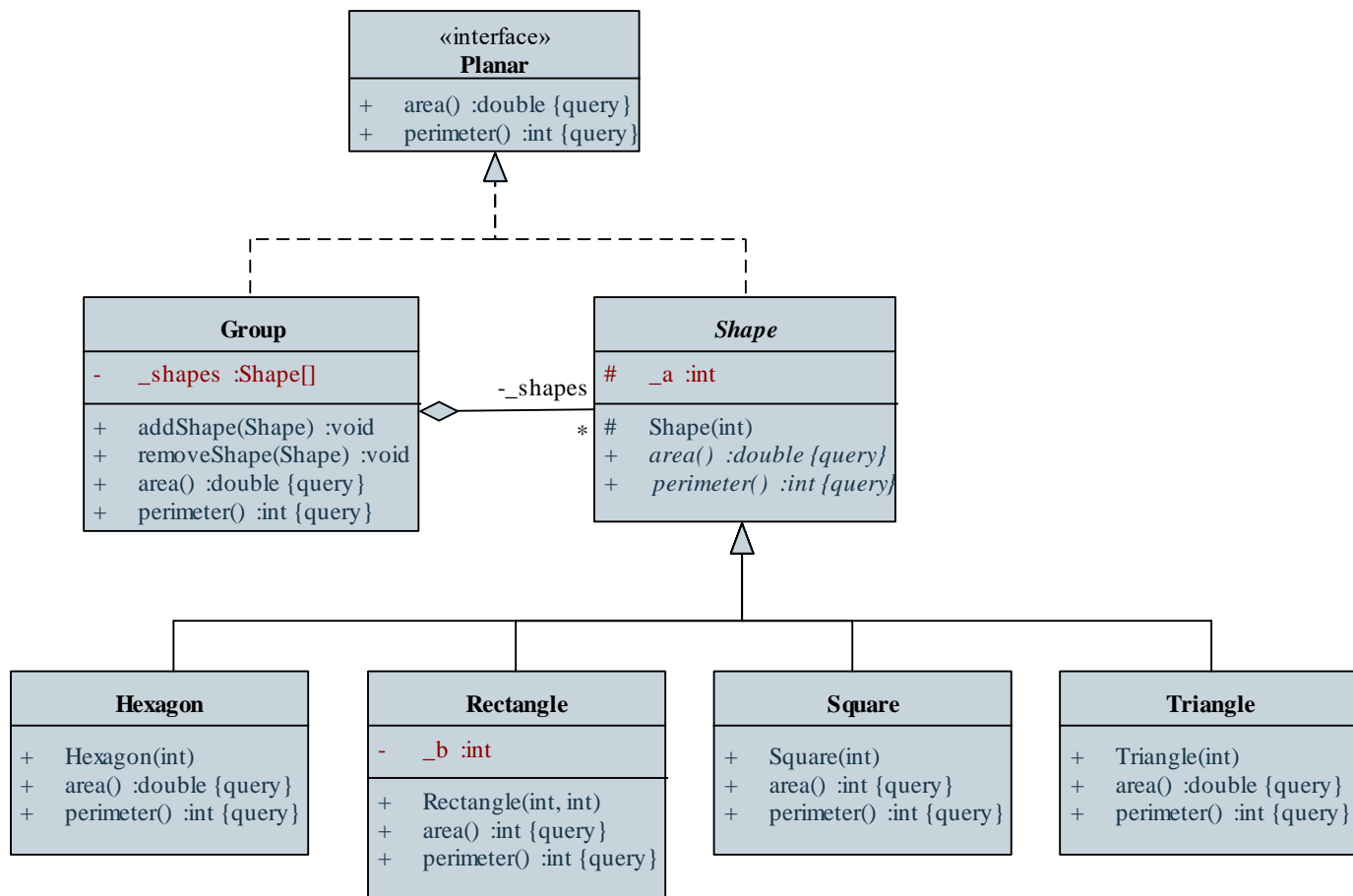
Feladat: Készítsünk egy programot, amelyben különböző geometriai alakzatokat hozhatunk létre (háromszög, négyzet, téglalap, szabályos hatszög), és lekérdezhetjük a területüket, illetve kerületüket. Az alakzatokat csoportosíthatjuk is.

- az egységes kezelés érdekében létrehozhatjuk a síkbeli elemek (**Planar**) interfészét, amely definiálja, hogy minden síkbeli elemnek van területe és kerülete
- a síkbeli elemet megvalósítja a csoport és az alakzat is
- az alakzat lehet absztrakt osztály (a konstruktorát védetté tehetjük)

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Interfészek

Tervezés:

Objektumorientált tervezés: általánosítás

Interfészek

Megvalósítás:

```
class Planar { // interfész
public:
 virtual double area() const = 0;
 virtual double perimeter() const = 0;
 // csak absztrakt műveleteket tartalmaz
};

class Shape : public Planar {
protected:
 int _a;
 Shape(int a) { _a = a; }
};
```